

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

מ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה כוה

הנשואים את העין פסלם ומתפללים אל-אר לא יושיע : (כא) הגידו
והגישו אף יועצו יחדו מי השמיע זאת מקדם מאז הגידה הלוא
אני יהוה ואין עוד אלהים מבלעדי אל-צדיק ומושיע אין זולתי
(כב) פנר אלי והושעו כל-אפסי-ארץ כי אני יהוה ואין עוד
(כג) בי נשבעתי יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב כי לי תכרע כל
ברך השבע כל-לשון : (כד) אך ביהוה לי אמר צדקות ועושי
יבוא ויבשו כל הנהרים בו : (כה) ביהוה יצדקו וייהללו כל
זרע ישראל :

כו (א) פרע בל קרם נבו היו עצביהם לחיה ולבהמה נשאתיכם
עמוכות

ר ש י

לא ידעו הנשאי' את עץ פסלם • להבין דעת : (כא) השמיע זאת מקדם
מי בפסיליכם אשר השמיע מקדם להביא אלהיכם השועה איש איש ולעונתו
הלא אני ה' ואין עוד • שאני מודיע מה שאני עתיד לעשות לעמי ואקיים דברי
(כב) פנו אלי • והניחו פסיליכם כל אפסי ארץ ובכך תושעו : (כג)
בשבעתי וינח מפי דק' לקבל כל השנים אלי דבר דברתי ולא ישוב ומהו הנה
אשר ינחת מפי כי לי תכרע כל ברך ואני תקבלם בענין שנאמר כי אז תהפך
עמיס וגו' (צפניה ג') : (כד) אך ביה' לי אמר • המקרא זה מסורס ו
פתרונו אך לי ביה' אמר נדקות ועו' פ' שכל הגוים ישתחוו לפניו אך לי
בנסת ישראל ביה' הונטח לי נדקות ועו' ולא יבאו מוכחישי תורה לכלל כבודי
עדיו יבאו וינשו וגו' • כל הנחרים נהקב' יבאו עדיו להתחרט על מה ש
בחייהם וינשו • הנחרים • המתגרים : (כה) ביה' ידקו וייהללו
בהנטחת משען אהבתו ימלאו נדקה ויתפארו במעו' וייהללו • פרונוט'
בלע"ז (ר"ל פו"ר וואנטער , Pour vanrer. בל"א זך ט ריהמן) :

כו (א) כרע בל קורם נבו • חלוקתיהם של בבל קרעו קרסו לשון שחוק
של ע"ח הו' כמי שיש לו חולי מעים ואינו מספיק לישב על מושב בית הכסא
ע"י שהוא (נחרז) כרע בל קורם נבו : אישקרופ"ר בלע"ז (הוא על
קורנער , Est courber. בל"א חזט געציגט) קונקיא"ה בלע"ז (בכ"ר רש"י)
קונקיא"ה שו"י ' Conchie foi. בל"א זך בזולדן) כך שמעתי ושמתי
דבית גרשים מאור הגולה : היו ענביהם • אלמי נורתם של בל ונבו היו לחם
ולבנהמה נדמו להיות כחיה וכבהמה שמוהימן ומלכלכין עצמן ברעי שלסם
נשאותיהם עמוכות משא • ריעי שנמעיכם כבדות הם לעמוס כמשא לחם
גוף לפיכך קרסו ברעו יחדיו הקריסה עם הכריעה : (ב) ולא יוכלו מנח
משח

תרגום אשכנזי

קעב

נעו געזען אומהער טראגט , געטטער אנפלעהט , דיא ניכט רעטטען קענען !
(כא) פֿערקינדעט איינמאָהל , קאַמט נעהר , בעראַטהעט אייך מיט איינ-
אַנדער ! ווער לײַם פֿאַרהער דײַם דזערען , פֿערקינדעט עס פֿאַן יעדער
שאַן ? — פֿירוואַהר ! איך , דער עוויגע , אויסער מיר קיין גאַטט ! איך ,
גערעכטער גאַטט , אָהנע מיך קיין רעטטער ! — (כב) ווענדעט אייך , ווערדעט
גערעכטעט , איהר , דער ערדע פֿערנסטען בעוואַרנער ! איך בין גאַטט ,
אונד נימאַנד מעהר ! — (כג) בײַא מיר שווערע איך : וואַהרהײַט אַהוט
אַויס פֿײַנעם מונדע געגאַנגען , אַונווידערדופֿליכעם וואַרט ! פֿירוואַהר ! מיר
בייגט זיך יעדעס קניא , מיר שווערעט יעדע צונגע . (כד) יא , פֿאַם עוויגען
אויט מיר גערעכטיגקייט אונד הייל פֿערקינדעט ! צו איהם קעהרען בעשעמט
צוריק , אַללע , דיא זיך איהם ווידערזעען . (כה) דורך דען עוויגען ווערדען זיא
גערעכט , זיינער ריהמען זיך ישראל'ס נאַכקאַממען אַללע . --

כו (א) געבויגט אויט בל , הינגעשטירצעט נבו ; איהרע (דער באַביל-
לאַניער) געזען לאַדעט מאַן דען טהירען אויף , ערמאַטטעט אונטערלועגט דאַן
ב א ו ר פֿיה

(הכשדי) • מי השמוע ונו' • מי מבל אליליהם השמיע זאת מקדם , טרם בואה , ומי מכל
פסיליהם הגידה מאז , לפני שתבוא , זאת הנורה , שהנאתי על נבל * (רד"ק) • הלא
אני ה' • אני הוא שהגדתי על ידי עבדי הנביאים הנורה הזאת , טרם בואה • (הכ"ל) •
(כב) כל אפסי ארץ • כל דנסייפי ארעא * (הכשדי) • וכן תרגומתי • (כג) בי נשבעתי •
טעם ני , שהיא קיס , וכל מקום ששם שנועה , היא גורה , שנוורה , ולא תנצל • (ז' עזרא) •
יצא מפי צדקה • דבר נדקה , והטעם , דבר אמת • (הכ"ל) • דבר ולא ישוב • פתגם ,
ולא יבטיל • (הכשדי) • כי ליוכו * הטעם , שאלה העמידות אעס , עד שתכרע לי כל נדך ,
תשבע כל לשין , להיותה לי , כי לי ימוך אחר עמו , כמשפט , וכמוהו (דברים י"ד כ') ובשמו
תשבע • (ז' עזרא) • (כד) אך בה' ונו' • דברי הנביא : באמת ! ה' יועד לי , שישראל
יתהלכו לפניו בנדק ובתמים , ונלל הדבר הזה יגברו על שינאיהם , וכל הממרים עיני כבודו
יבשו מאולתם , וישבו אליו הנחורים • ענין גיוריו ומרודה , כמו (זיר"א) כחרו בי , ודומים
לו • (כה) בה' יצדקו וכו' • במימרא דה' יוכן ושתנחן כל זרעא דישראל • (הכשדי) •
כו (א) ברע ונו' • עתה שב לנחיק על הפסילים , אזכר , הטעמים את ען פסלים (למעלה
מה מ"ה כ') , אמר , כי כשנלכדה נבל , לא די , שלא הנילם אלהיהם , אלא הוא עצמו
כדע , רוצה לומר , שגברו אותו , וכרע , ונפל לארץ • (רד"ק) • בל • עבודה זרה לנבלים ,
גם כן נבו , ויש אומרים , שהוא טכס סמה • (ז' עזרא) • ומלת בל דומה מאד למלת פֿער
עס תועבת הכנענים , והוא מענין אדנות וגדולה , ואולי הוא האליל מלך ,
הטודע מספרי הקדש , ומורה בשמו גם כן על מלכות וסדרה • קורם • הוא • כמו כרע ,
(רד"ק) • ועל פי זה תרגומתי • והכשדי תרגם : אתקטיף , מענין קנייה וסבירה , וזה הוא
הוראת הפרש הזה בלשון כשדים • וראש"ע כתב : „ קורם מגורת קרסים , והטעם ידוע ,
ואין ראוי לכתבו • “ וכראה , שבין הרב ז"ל נזכר על ת עבות עובדי האליל , הנקרא כספר
תורת משה בעל פוער (במדבר כ"ה ג"ה) , וגם בעל מעון (שם ל"ב ל"ט) • ואין להאריך *]
נבו • עס האליל הזה כבר הזכירו משה אדונינו במקום הנזכר : ואת נבו ואת בעל מעון •
גם טודע הוא מכנולות ישעיהו וירמיהו על מואב (למעלה מה ט"ו ג') , ירמיהו מ"א ח"כ"ב) •
והמלה הזאת דומה היא מאד למלת נביא בלשון עבר , ואולי קשנו העמים התועים ההם את
אלילם

23 2 כג ב אלילם
*) Siehe Cumberland's phönizische Historie des Sanchoniathons Seite 74. u. f.

הרגום אשכנזי

פיה דער לאַסט . (ב) זיא בייגען זיך , שטיצען אַללעוואַמט ; קעננען איהר
 לאַסט ניכט הינוועג ברינגען , מיססען אין געפאַנגענשאַפֿט וואַנדערן .
 (ג) הערעט מיך , הויז יעקב'ס , איהר איכרוגען פֿאַם הויזע ישראל אַלע
 אויף מיר ליגעט איהר , זייט איירעם דאָזיין , אייך טרוג איך , זאָ באַלד איהר
 אויס מוטטערלייכע קאַמט . (ד) אונד ביס אינס אַלטער בין איך מיט איהר
 טראַגע אייך ביס אינס גרייזענאַלטער ; יאָ , איך טהו' עס : איך רעדען
 טראַג' אינד רעטטע אייך . (ה) וועם וואַלט איהר מיך רען נאַכבילדען ?
 וועם מיך פֿערגלייכען ? — מיט וועם מיך מעססען , דעם איך גלויבֿען וואַל ?
 (ו) זיא שיטטען נאָלד אויס דעם בייטער , וועגען זילכער מיט דער וואַנע
 מיטהען דען גאַלדשמיר , דער אייגען גאַמט דאָרויס בילדעט — פֿאַללען גרעס
 בעכען

ב א ו ר

אליס זה לחזה ויודע עמידות . ויקר היה מאוד נעיני הנבליים , עד שנקראו רוב מלכיהם
 ושריהם בשמו , כמו : נבוכדנצר , נבוזראדן , נאבאפאלאסכאר ודומיהם .
 עצביהם לחיה ולבהמה . שנאלו אותם , אחר שאנו אותם , טענו אותם על הכתובים
 להוליכם למדיו ופרס , כי היו מכוסים כסף והכסף , ויש חיה , שטוענים עליה מאה , כמו הכלב
 (רד"ק) . נשואותיהם וכו' . אמר דרך שחק ולעג , מכאן חתום הם עמוסות הכתובים
 כלומר טענות יותר מדאי , כי יכבדו המשחות , מרוב הוזה שבהם , עד שיאמרו הכתובים
 והנמלים מאה לעיפה , עיפה תואר לבהמה , שהיא עיפה מכונד מאשה (הכל"ל) . ועל כן
 חרנמתי אשכנזי . (ב) לא יכלו וגו' . אמר בדרך משל , כי חלילי בכל ילכו בשני חל
 מדי ופרס , ולא יוכלו להמלט מחף חויניהם , מגדל מאה כסף והכסף , אשר עליהם . ונשוא
 וכו' . דוע , כי העברי ישתמש לפעמים בשם אחד מחלקי היצירה האנושית היקרים כמקום
 הנוף החמד (צוריקקערערעדעם פֿירוואַרט) , כמו פה : ונפשם בשבוי הלכה , הם
 בעצמם ילכו בשני , גומל נפשו (משלי י"א י"ז) , גומל טוב לעצמו , להחזיק בריאות טוב
 דמו כראשי (י"זשע ב') , הוא חייב במיתת עצמו , ודומיו . והשימוש הזה רגיל הוא
 בכל הערב . (ג) שמעו אלי וגו' . אלהי בגל היו נשואים , ואני , אלהי ישראל , כשאתם
 (ן' עזרא) . וכל שארית וכו' . אמר על גלות בגל , שהיו שארית עשרת השבטים , ש
 ראשונה , והם לא שנו , נשוב גלות בגל . (רד"ק) . העמוסים וגו' . דרסימין מכל עממיה
 וחנינין מכל מלכותא . (הכסדי) . וזוה הרחיק החכם ההוא זה ההגמה , כדרכו חמד
 סני בטן . מיום שהיו (ן' עזרא) . יזכן חרנמתי אשכנזי . (ד) ועד זקנה וכו' . כלומר
 כל ימיכם לא אטום חתכם , או אמר ועד שיבה , שנרד יותר בגל וכעד , רובה לומר ,
 בכל עת , שתהיו בגרה , אני אסגול חתכם , וכן אמר דוד (תהלות כ"ב י"ח) : עת
 השלכתי מרחם , ואמר (ס"ע"א י"ח) : וגם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני . (רד"ק)
 אני הוא . אני הוא עמכם . (הג"ל) . וכן חרנמתי כל"א . ועד שיבה וגו' . ועד עלמא
 הוא , ועד עלם עלמיות מימרי קים , אלא נרית כל אשכנז ; ואנא בדריית יתהון ליני עממיה
 אף אלא אשכנז לחוביהון , ואכלת . (הכסדי) . אני עשותי . אני ה' , בכתי הגדול , אשכנז
 הדבר הזה , להמליט חתכם מיד לחניכס . ואני אשא וכו' . לא כאלהי בגל , שהבבלים
 יעשו אלהים , ואני אשאם ואמלטם , ולא כמוהם , שלא יכלו למלט אשא . (ן' עזרא) . ואמלטם
 אמלט חתכם מגלות בגל . (רד"ק) . (ה) למי תרמיוני וגו' . אמר זה כנגד בני בגל
 שהיו בוטחים במסיליהם , ומעבירים ישראל , ואמרים , לא יוכל אלהים להגיל אותם מידו ,
 כי אלהינו מסרם בידינו , לפיכך אמר , איך תדמו אותם אלהים לי ? כי אותם הם חונק
 וכסף , ומעשה ידי אדם הם . (רד"ק) . ונרמה . ואהיה נדמה . (הג"ל) . וכן חתום
 אשכנזי . (ו) הולים וכו' . עם שבדי עבודה זרה ידבר . הולים , רבים הוי"ו ויהו"ו מנות
 אול

עמוסות משא לעיפה : (ב) קרסו פרעו יחדיו לא יכלו מלט משא
 ונפישם בשכי הלכה : (ג) שמעו אלי בית יעקב וכל שארית
 בית ישראל העמסים מני בטן הנשאים מני רחם : (ד) ועד זקנה
 אני הוא ועד שיבה אני אסבל אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל
 ואמלט : (ה) למי תדמיוני ותשוו ותמשלני ונדמה : (ו) הזלים
 זהב מבים וכסף בקנה ישקלו ישפרו צורף ויעשהו אל יסגרו אף

ישהחו

ר ש י

משה להפליט הצואה שבמעיהם כשאר המולידין כהוגן • מלט לשון הולאה מייקום
 בלוע וכן (לעיל ל"ד) שמה קננה קפוד ותמלט הוגיא' בינתה וכן לקמן ס' ו'
 והמליטה זכר ויונתן נא כן תרגם המקראות הללו : (ג) העמוסים מני בטן •
 מהו נולדתם צניה לבן החרמי עמסתי אחכס על זרועתי כי מהו עמדו עניכס
 קניום בכל דור ודור ולא כעובדי כוכבים ומזלות שהיו עומס' ונשאים את אלהיהם
 כגון שחמור למעלה אבל אחס עמוסים ונשאים צרועותי : (ד) ועד זקנה •
 אשר זקנתם וכלה כחכס שאין לכם זכות חני הוא ברחמי ובמדת טובי להוסיעכס
 ולעמוס ולשאת ולמלט לפי שחמור על ירחם שהיא נסבלת וגם משהה חונה יכולה
 למלט חני הסובל אחרים והת משתי אמלט : (ה) והמשילוני כמו (חיוצ ל')
 והתמשל כעפר ואפר לשון דמיון : ונדמה • ונהיה חני והוא דומין זה לזה :
 (ו) הזלים זהב מבים • לשון יזנו מים (תלים קמ"ז) : בקנה ישקולו •

הוא

מכלל יופי

עולמי עד, ענינו עולם ופירושו כל ימי עולם : (ב) פליטי הגוים, לדעת רד"ק הפחותים
 וכן פליטי אפרים אחס פירוט הפחותים שנאפרים ונקראו כן כי הם כמו פליטי הגדולים
 והחזונים : (בד) אך, בה' לי אמר צדקות ועו, יש יפרשים אמר הנביא אלם העתידות
 לא ידעתי בדרך חכמה אך בה' שאמר לי אלהי הצדקות והעו, והראש"ע פירש אך בה' הדובר
 עמי לבדו צדקות ועו, ורש"י פירש הפסוק מסורס וכן הוא אך לי בה' אמר צדקות ועו כלומר
 אך על פי סכל הגוים ישתחו לפניו אך לי לבדו כנסת ישראל בה' הוציאת לי צדקות ועו ולא
 יבאו אחר האומות לכלל כבודי, ורביקס פירש בה' לשון שנועה אמר הנביא אני נשנע בשם
 ה' כי לי אמר צדקות ועו עדיו יבא כלומר בעל צדקות ועו יקרב אליו ויבטו כל הנחרים בו,
 ורד"ק כתב אך בה' לבדו ולא באל אחר וכן האל אמר לי צדקות ועו לתתם לאשר עבדוני וכל
 העמים שהיו נחרים בו ומואסים בעבודתו עד היום הוא אז יבאו עדיו ויתודו לפניו ויבטו
 על מה שעשו, ל"ס : יבא ויבטו, בא לשון יסיד על הכיס דרך קצרה, ובפירוט ואמר יבא
 בלשון יסיד רוצה לומר כל עם ועם ואמר במסרה כי יבא זה אחד מן דסבירין לשון רבים :

מז (א) קרם נכו, ענין כרע וקרם אחד ענין הכפיה וכן קרסו ברעו : כל, הוא
 שספסל שיעבדים אותו בנבל וכן נכו : נשואותיכם, כמו משואותיכם, והוא
 שס, ואמר דרך שחוק ולעג מנשואותיכם הם, עמוסות הנהמות כלומר טענות
 יותר מדלי כי יסבדו האשואות מרוכ הוהכ שנהס : משא לעיפה, תאר לנהמה שהיא ע"ס

מכונד

ישעיהו מז

ישתחוו: (ז) ישא אהו על פתח ביתו ויניח אהו תחתיו ויעמד במקומו
לא ישיש אף יצעק אקרו ולא יענה מצרתו לא יושיענו: (ח) זכרו
זאת והתאששו השיבו פושעים על לב: (ט) זכרו ראשונות מעולת
כי אנכי אל ואין עוד אלהים ואפס כמוני: (י) מגיד מראשית
אחרית ומקדם אשר לא יעשו אמר עצתי תקום וכל הפצתי אעשה
(יא) קרא ממזרח עיט מארץ מרחק איש עצתו עשה יקרי אף דברת

אף ר ש י

הוא קנה המאזנים מקורין פלוי"ל בלע"ז (כמו פלעא , Fleau בלא ווארט
באלקו): (ח) זכרו זאת . אשר אני חפץ לומר . והתחזקו . והתחזקו
לחשי קיר חרשת . (לעיל ט"ו) : השיבו על לב ומה אני חומר לכם
ולחשיב על לב : (ט) זכרו ראשונות מעולם . אשר רחיתם כי אנכי אל
עוד . אנכי אלהים ואפס כמוני : (י) מגיד מראשית אחרית . גלות מדינת
וגאולת' הודעתי בבין הנחמים לפני היותה : (יא) קורא מוזרח עיט . מלך
הרם שהיא מוזרח קרחתו לי את הנרהם להיות נוטף בענתי : עיט כמו השר
עיטה (רניא' ב') וטעים אתיעטו (שס' ז') כל סרני מלכותה וגם יש לומר
בלשון עוף קרחתו לומר אחרי בעוף הפורה וגודד מומקומו : ומחרן מוזרח
קרחתו

מכלל יופי

שוכד משא' וכירושו מנשואותיכם הם ענוקות הנכמות מרוב הזהב שבהם עד שיאמרו המשיח
והנשואים משא לעיפה : (ב) ונפשם , ענינו ענמם כמו ברזל בזה נפשו : (ד) ועד יקרא
ועד שבה , שבה יותר ויותר וכן אמרו בן שנים לוקמה בן שנעים לשיבה : (ו) הוליס
ענין זול ורבותנו לנשעמו הרבה בזה הלשון כמו שאמרו מעות בול ופירות ביוקר : בקנה טק
בד המאזנים שת'ין זו הככות בחוטין עזה ומה נקרא קנה : אף ישתחו , ההשתחויה
יתר מהכנידה לפיכך אמר אף כמו שפירשנו בפסוק יסגד לרוי שתחו : (ז) לא ימים , של
כומד מכנין הפעיל וכן לא ימים מתוך האהל : (ח) והתאששו , מענין אישי קיר פירש
ופי' והתחזקו כמו שהאששים חזק הקיר , וכן מרגם יונתן אתקפו או יהיה מענין איש ואם
משרבו בלומר היו לאנשים : [וכשראש פירש הריק'ס והתאוששו מענין איש ואם
בלומר הכלמו מעשיתם הרעים ל"ע] : (יא) עיט , הוא חומר על כרם וכברו בלשון עוף
לרוב קלותו ומהירותו לבא על ככל ואמרו כי העוף הדורס הוא הנקרא עיט , ומכנס את
עם עטה וטעם לשון ענה ואיש ענתו הבא אמרו יוכיח :
מז (א) לא תוסיפו , מלרע נפשטא אחד לכדו וכן לא תוסיפי יקרא לך נברת ממלכת
וכן הוא היסרת עליהם שנים כעגם מלרע : רבה , בעל התענוגים יקרא קר וס
אמר האיש הרך כך והענוגה רכה כך והענוגה כי לפי התענוג יהיה הרך והקולש כלאיברים ה
לפי העל והיניעה שאין להם תענוג ומאכליהם נמים ומזקים יסבלו העמל והענוג
(ב) יטחני קוץ , על שם כוונת כי לא יעסק אדם הקוץ כמו וגם אפיתי על גחלו לרס
צמורת , שרבו גמס נפלים בלה גפה ונכחה היא כימות הראש שמכיתה האשה על כרם
קרין בלע"ז והפיונה שרבו כי הענוה : חשפי , פ"א הפועל כבנ"ל ענין גלי מעין

פז:ף

בעטען און . (ז) העכען איהן אויף דיא שולטער , טראגען איהן וועג , ועצען איהן
נידער — דא שטעהט ער , בעוועגט זיך ניכט פֿאן דער שטעללע ; זיא פֿלעהען
איהן און — ער אנטוואַרטעט ניכט , רעטטעט ניכט אויס דער גאָטה .

(ח) אַ דענקעט דאָריבער נאָך , פֿייערט אייך אָן ! פֿערברעכער , בעהערציגעט
דוּם ! (ט) דענקעט אין דיא פֿריהסטע פֿערגאַנגענהייט צוריק ! — פֿירוואַהר !
אייך דער עוויגע , אונד קיינער מעהר ! איך — גאָטט — נימאַנד גלייכעט
מיד ! (י) איך פֿערקינדע פֿאן אַנבענין דיא צוקונפֿט , פֿאַרהער , וואָס נאָך
גיכט געשאַה ; שפרעכע : „ מיין ראַטהשלוס מוס בעשטעהען , מיינען וויללען
„ פֿאַללפֿיהרע איד . „ (יא) איך רופֿע פֿאן אַסטעו דען שנעללען רויכפֿאַגעל ,
אויס פֿערנעס לאַנדע דען מאַן , דער מיינען ראַטהשלוס פֿאַללציהעט . איך פֿערט
קינדע

ב א ו ר

אזל מכליבו (שואל א' ט' ז') , ורוח חסד אל"ף , והנכון , שאין רוע לו , כי אזל פועל
עומד , וטעמי , הנותנים וכן מכיסם . (מדברי ר' אברהם ׳ן עזרא) . וכתב רד"ק ז"ל :
הולכים ענין זול כדברי רבותינו ז"ל , מוציאין הוהב צול , חף על פי שהוהב צוקר , הוהב
עומדים אותו לפעולים כולל , ומוציאים הרבה ממנו מכיסם . ואני תרגמתי כפי הענין .
בקנה . הוא קנה המאזנים . (רד"ק) . והכו נה על המאזנים , וכאשר מתורגם בל"א , חף
השמים המליץ הקדוש בנה כחלק מהכל תמורת הכל , כדרך המליצה , הנקרא בל"ע
(זינעקראכע) . וראה יותר מה במבוא הספר . ישכרו יג' . אגרון קיכאה , ועד ליה
דחלא , סגדן חף משתעבדין . (הכסדי) . אף ישחחוו . הרשחחיה יותר מרסנידה ,
לפ כן חמה חף , כמו שפירשנו (למעלה מזה ע"ד י"ז) כפסוק יסגד לו וישחחיו . (רד"ק) .
(י) ישאוהו על כהף , אחר שיצאנו הכורף , ישאוהו לביתם , כי לא ילך ברגליו . (הב"ל) .
ויניחוהו הרתינו . מחתין ליה בלחירה . (הכסדי) . ויעמוד . עמוד טס , במקום
סיניסיהו . (רד"ק) . לא יביש . פועל יכא , לא יוכל להמיש כפשו ממקומו , או הוא פועל
עומד , והראשון הוא הנין . (ן עזרא) . (ח) והחאושו וכו' . יש אומרים , כמו והחוסדו ,
כמו (ירמיהו כ' ט"ו) אשיחיה , ואשיח יחיט (עזרא ד' ג') , ורבינו הא"י גאון ז"ל אמר ,
שהוא מגזרת אש , כחילו הוא התחרו , והגאון רב סעדיה ז"ל אמר , שהוא מאש , והטעם
הוקדו , כטעם יהיה בלבי כאש כוערת (ירמיהו כ' ט') , והשיבו זאת אל לב . (ראב"ע) .
ואנכי תרגמתי על פי דעת רבינו סעדיה נ"ע . (ט) זכרו דאשונות וגו' . שהוצאתי ישראל
ממצרים בעל כרחם , ובאלהיים עשיתי ספטים , בזה חיבלו להכיר , כי אנכי אל , ואין
צור אלהים . (רד"ק) . (י) סגיד מראשית וכו' . כי הגדתי האחרית מראשית , והטעם ,
קודם היותה , כי מי יוכל לנטל גזרותי , כי לעולם עמתי תקם , וכל חפני אעשה . (ן עזרא) .
(יא) קודא וגו' . אמר זה על כורס , שיבא מארצו , שהיא מורחית לבבל , ויבא קל מהרה ,
כמיהעף , לפיכך קראו עיט . (רד"ק) . עיט . מלת עיט תורה על עיפית דורם , אוכלי
בשר , כמו מין העוף , הנקרא (נייער) בל"א , (ראה מזה בניאור רמב"ן ז"ל לספר
בראשית , ט"ו י"א) , ומין (אדלער) , הדומה לו מאוד , כנודע , ואשר ישלבו בו הנביאים
את המלכים הגדולים והעצומים , (ראה יחזקאל י"ז ג') . וביד המליץ הקדוש פה את רוח
גבורת כורס , שלך פרס , ואת זריוותי ומהיכותי במלחמותי הטרואות . ואולי רמזנס על טורת
הנב , אשר היה בדגל המליך האדיר הזה , כפי שספר לנו הסופר היוני (קסענאפֿאן) ,
בספרו , הנקרא תולדות כורס (צוראפעדיא) . ועל פי זה תרגמתי המלה הזאת
(שנעללער רויכפֿאַגעל) , ואף שאלת (רויכפֿאַגעל) יש לה כוונה טפלות מאכזריות
ורוע לב , והיא בלתי כחותה בנד מה , לבייר המליך הישר והחסיד , אשר עשה משפט ונדקה ,
והשיב גלות ישראל לגבולס , לא יכולתי להקליפה במלה אחרת , בלי האביד הכוונה העיקרית
במאמר

הרגום אשכנזי

קינדע — עם טריפֿט איין ; בעשליסע — עם איזט אויסגעפֿוהרט .
(יב) הערעט מיך , איהר האַרטהערציגען ! איהר , דוא איהר פֿאַן טוגענד פֿען
אײַד ! (ג) אײַך ברינגע מינע גערעכטיגקײט נאַה , ויא איזט ניכט מעהר פֿען
מיין הייל ווימעט נון ניכט מעהר ; אײַך שאַפֿע רעסטונג אין ציון , פֿערהערדליכ
אין ישראל מיך . —

מז (א) שטייגע העראַכ , ועצע ריך אין דען שטויב , יונגפֿרייליכע מאַכט
בבל ! זײַ צור ערדע נידער , דוא האַסט קיינען טהראָן מעהר , מאַכט
כשרים ! מאַן נעננעט ריך נימער מעהר : דײַא צארטע , דײַא וויכליכע
(ב) נים דײַא מיהלע , מאַהלע מעהל ! לעזע דײַא האַאַרצעפֿע אויף , לאַס
אין לאַנגען לאַקקען אומהער ויא פֿליגען ! ענטבלעזע דען שענקעל , דורכֿוואַר
פֿלויסע ! (ג) אויפֿגערעקקעט ווירד דײַנע שאַנדע , דײַנע שמאַך אַפֿענבאַר ,
ראַכע

ב א ו ר

בואמר הנביא , שהיא הנבירה והמהירות , לכפול פתאום על האויבים , כנשר יטוש עלי ארבע
איש עצתי . כן הוא בקרי , והטעם , איש , אשר ימלא ענת ה' , להכריב בכל , ולהשיב נדון
ישראל , והכתיב הוא : איש עצחו , בכיטוי נסתר , והוא מוסב על כורס , שהיא יעשה עמנו
על כל ועל ישראל , והענין אחר , כי מועצות המלך יהיו ומחשבותיו נסיונות הן מן
האלהים , כי הוא העיר את רוחו , לעשות את כל המעשים האלה . אך דברוי וכו' . דברי
האלהים : היפלא ממני דבר ? אך הניד חניד העמידות , והנה כאו ; עוד יועץ חנני
ועצתי העישה . זה שעם כפילת מלת אף במחור הזה , וכן תרגמתי אשכנזי .
(יב) אבירי לב . אחר לאנשי בבל , שהם חבירי לב ואחורים לישראל . (רד"ק)

מז (א) רדי וגו' . רדי מכסא ממלכה , שהיית מולכת על כל הארצות , ואבי על עפר
גלא תהיה לך מלוכה , אפילו בארץ , כי על עפר תשבי , כלומר , שתהיי חרבה , וככל
הענין במית אונות , ואמר שבי לארץ וגו' . (רד"ק) . ושבי על עפר . דרך בזיון , כשפחת
בנות וספלות , חס יורה על מפלת מלכות בבל . וכן נמנחת ארץ יהודה , הנכבשת מן הקסר
הרומי , (טימוס וועספאָזיאָנוס) , מנוירת על מטבע נדמות שפחה יושנת על תחת
עפר . בחולה בח בבל . קראה בתולה , שהיתה עד עתה כבתולה , גלא נבעלה , כלומר ,
גלא שלטה יד אדם עליה . (רד"ק) . כי לא וכו' . אחר , לא תוסיפי , שיקרא לך רכה וענוה ,
כמו שהיו קוראים עד עתה , שהיית נעלת מענונים , ונעל התענונים יקרא רך , וכן אמר
(דברים כ"ח) : האיש הרך נך והעני , הרכה נך והענוה (סס) , כי לפי התענוב יהיה
הרוך והחולשה באיבריהם , כי אנשי העמל והענוה , שאין להם תענוב , ומאכליהם גסים ,
יהיו קשים וחזקים , ויבטלו העמל והעורר . (הכל"ל) . ואנשי בבל נאחזים היו במדומיהם
מאד מאד , ומסקעים בתענונים נתעבים ומזיקים , כנודע . (ב) קחי וגו' . כי הן יגנת
האפחות , והטעם , שתלך בשניה . (ן' עזרא) . גליו וכו' . החירו קיסורי שערותך , ומרחמנה
סניג לכתפך , כדרך גסים מתחבלות , להסיר עדין מעליהן , ומאחן מעל ראשן . צמתך
קיסורי שער , כמו (סיר ד' ח') יבעד לזמתך . שובל . השלה הולת מונאה מלשון הערב ,
ועגכה שערות ארוכות , יורדות על החנף , הלמיוס והעורף . ועל פי זה תרגמתי אשכנזי .
גלי שוק וגו' . האשה אף על פי שחכמה רגליה , בלכתה בדרך תנלה אותן , ואם תעבור נהר ,
תנלה אפילו השוק , ולפי שמה בבל לאשה רכה וענוה , אמר לה , שתהיה עוד שפחה
טוחנת , ותלך בשני , גלוית למה , ותעבור נהרות , גלוית שוק . (רד"ק) . והכסדי תרנס
כל היקרא הזה בדרך משל : קבילי מרועא , ועולי בשעבור ! גלא יקר מלכותך , אתננו
בלטובך ; אתננו עם מעריתך , גלו כמו נהרת . (ג) ולא אפגע אדם . ולא אקבל
כניעת

ישעיה מו מו

קעה

אֶף-אֲבִיאֲנָה יִצְרֹתִי אֶף-אֲעִשְׂנָה : (יב) שִׁמְעוּ אֵלַי אֲבִירֵי לֵב
 הֲרֹחוּקִים מִצְדָּקָה : (יג) קִרְבֹּתַי צְדָקָתִי לֹא תִרְחָק קמ"ז בו"ק
 וְהַשְׁוֵתִי לֹא תֵאָחֵר וְנִתְּתִי בְצִיּוֹן הַשְׁוֹעָה לְיִשְׂרָאֵל תִּפְאַרְתִּי :
 מו (א) רְדִי וּשְׁבִי עַל-עַפְרַי בְּחֹלֶת בַּת-בְּבַל שְׁבִי-לְאַרְץ אֵין-כֶּסֶף
 בַּת-כַּשְׂדִּים כִּי לֹא תוֹסִיפִי מִלְרַע יִקְרְאוּ לְךָ רַבָּה וְעֵנְגָה : (ב) קָחִי
 רַחִים וְטַחְנִי קִמְחָה גְלִי צְמַחְךָ חֲשָׁפִי-שִׁבְלִי גְלִי-שׁוֹק עֵבְרֵי נְהָרוֹת :
 (ג) הַגֵּל עֲרוֹתֶיךָ גַם הִרְאָה הִרְפָּתְךָ נָקָם אֶקַּח קמ"ח בו"ק וְלֹא אֶפְגַּע

אדם

ר ש י

קראתי לאיש ענתי ועמו יענתי בין הצתרו' ארבע גלויות כמו שפורש בצראשית
 רבה והנה חיונה חשיכה גדולה וגומר . אף דברתי . עמו הגלויות וגאולתן
 אף הביאה : (יב) אבירי לב . אשר אמנתם לבצבס בין האומות ונדקקתם
 בן . הרחוקים מדקקה אשר ארכו לכם הימים ולא הרחיתו אחכס דקתי לגאול :
 (יג) קרבתי דקתי מעסה ולא הרחק :

מו (א) אף כסא . אין מלכות כי לא תוסיפו שיקראו לך עוד רבה וענוגה :
 (ב) קחי רחיים היא עבודה קשה כלומר השתעבדי מעסה למלכי מדי
 ופרס . דבר אחר וטחני קומח לצדה לדרך גלותך : גלי צמחך . זרועיך
 וסוקיך דברי המנומות וקשור ומוכסה : חשפי שובל . גלי השבילים מן המים
 שעליה כי דרך שם תנא בגולה או גלי שוקך ועברי נהרות : (ג) ולא אפגע
 אדם

מכלל יופי

מחסף הלבן , וחשפי שח : שבל , הרגל או האוק נקרא כן מענין שבל שהוא הדרך שביני
 עולם ושביניך במים רבים כמו שאמר גלי שוק עברי נהרות , ורבי יונה פירש מענין השבלים
 הדקים על דרך הדמיון כלומר חשפי תלתלי שערך , ובמדרש חזית מפרש אותו מענין שבלת
 הכהר חשפי שבל קלוסי שבלתא דנהרא : (ג) ולא אפגע אדם , ענין תחנה ובקשה כמו
 אל תפגעו ביוכאשר הוא בלא ב"ת הוא גפעל על הנער וכן ולא אפגע אדם כלומר לא אקבל
 נקשת אדם ותחנתו עליהם והכלל תמצא בפסוק פגעת את שש [ובארש פגע פירש ולא אפגע
 אדם מענין גש פגע בו ענין פגיעה נחרב באדם להמיתו והוא חסר כף הדמיון רובה לוור לא
 אפגס כשאר אדם אלא שאקח נקמתי שלימה מהם ל"א] : (ה) שבי דומם , בא לנקבה
 בלשון זכר ולא היה לשון זה נופל על זה אלא יש בו דבר כתר נופל ולא פירש ובפירושו תאר כלל
 לזכר כמו לנקבה כמו ריקס וכן ערוי לזכר דומם : דומם , ענין שתיקה והוא שם מנחי
 העין בשקל יומם אלא שזה שור"ק זה חול"ס או יהיה תאר ופירושו כדומם ורשו דמם :
 (ז) ער שמת אלה , מפני שהמלה דבקה אל אשר נבדה תביע השור"א השני ותקראנו
 כקריאת האל"ף אשר נבדו ויש שקוראים כל שני שוא"ס בסוף המלה נחיים : (ח) ערינה , תאר :
 ואפסי עוד , ואין בלתי עוד , וכן במכלל פירש כמו ואין זולתי ופירושו ואפס זולתי נבדולה
 כמוני : שכול , שם , וכן שכול ואלמון : (ט) וחבאנה , הו"ו בא"א : ואלמון , שם
 בפלס וזרון : כחטם , פירוש כהשלמתם כלומר כלם שכול ואלמון באו עליו כל מה שיכול
 לבא